

Резюме

Третьякова В. Г. К вопросу о необходимости принятия международно-правовых актов и применения радикальных мер со стороны международных организаций для защиты жизни и здоровья человека от негативного влияния деструктивных экстремистских культовых организаций и движений.

Статья посвящена проблемам профилактики и предупреждения массового психонасилия и психотеррора в обществе, являющихся следствием деструктивной деятельности экстремистских культовых организаций, течений и движений, которая приобретает в современном мире опасный массовый и угрожающий для дальнейшего существования общества и всего человеческого генофонда характер, а значит требует от международных организаций и законодателей разных стран принятия неотложных скоординированных, комплексных и радикальных правовых мер.

Предлагается во исполнение рекомендаций ВОЗ принятие на международном и национальных уровнях законов о психическом здоровье, а также введения на международном, региональном и межрегиональном уровнях модельного законодательства о предупреждении и профилактике психонасилия и психотеррора со стороны экстремистских культовых организаций и движений.

Ключевые слова: международное модельное законодательство; экстремистские культовые организации, психонасилие; психотеррор; психическое здоровье.

Summary

Tretiakova V. To the question about the need for the adoption of international legal acts and take radical actions by international organizations for the protection of human life and health from the negative impact of the destructive and extremist cult organisations and movements.

The article deals with the problems of prevention of mass psychoviolence and psychoterror in society, which are the result of the destructive activities of extremist cult organizations, currents and movements. Such activities threaten the continued existence of the society and of the human gene pool. Therefore it requires the urgent coordinated, integrated and radical legal measures of international organizations and legislators of different countries.

It is proposed to implement the recommendations of WHO at the international and national levels of the draft laws about mental health protection and the introduction of international, regional and inter-model legislation on the prevention by extremist cult organisations and movements activities.

Key words: international model legislation, extremist cult organizations psychoviolence; psychoterror, mental health.

Отримано 1.02.2013

УДК 341.17: 341.232 (477)

О. О. ХАРЧУК

Олександр Олександрович Харчук, кандидат юридичних наук, доцент Київського університету права НАН України

**СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ В РАМКАХ ГУАМ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

У сучасний період розвитку міжнародних відносин відбувається інтернаціоналізація національних економік і встановлення контролю держав за їх економічними відносинами на двосторонній та багатосторонній основі. Важливе місце в цьому процесі належить універсальним і регіональним міжнародним організаціям, що здійснюють функції нормотворчості й координаційної діяльності в різних сферах міжнародних економічних та фінансових відносин.

Друга світова війна призвела до створення нової системи міжнародних економічних відносин, яка базувалася на узгодженні суперечливих інтересів держав і виробленні спільних правил їх поведінки, закріплених у конкретних міжнародних угодах.

Водночас існування держав тісно пов'язане із сучасною системою міжнародних організацій. Міжнародні організації являють собою такі утворення, метою яких є покращення та вдосконалення співпраці первинних суб'єктів цих правовідносин, тобто держав. Власне, співпраця держав з багатьох питань була б малоефективною за умови відсутності цих спеціалізованих міжнародних утворень із статусом суб'єкта міжнародного права. Саме бажання держав підвищити рівень співпраці, створити нові форми взаємодії, вдосконалити механізм прийняття рішень і привело до створення та розвитку інституційної системи міжнародного права. «Однією з найважливіших міжнародно-правових форм, у межах якої здійснюється міжнародна співпраця, є міжнародні організації. Життя показує, що в процесі вирішення глобальних проблем держави часто і не безуспішно звертаються до них за допомогою»¹. Так, на думку нідерландського дослідника Я. Тінбергена, «...при вирішенні глобальних проблем необхідно в інтересах самих же суверенних держав

перетворювати загальні міжнародні організації традиційного типу, що за своєю правовою природою є організаціями міждержавного характеру, на міжнародні організації (органи, установи, інститути), що мають вищу владу, тобто є (за своєю правовою природою) наднаціональними»². Отже, поява потреби вирішення глобальних проблем не просто тягне розширення функцій і компетенції міжнародних організацій, а об'єктивно знаменує якісно новий етап у їх розвитку³. Разом із тим вочевидь доцільно, крім посилення компетенції міжнародних економічних організацій, приділити більшу увагу співпраці країн у межах таких організацій та останніх між собою.

На сьогодні сукупність міжнародних організацій являє собою складне, багатогранне та розгалужене явище. «У наш час міжнародні економічні відносини видаються найбільш інституціоналізованою сферою міжнародного життя, де активно діють десятки різноманітних міжнародних економічних організацій (далі – МЕОрг). Будучи продуктом та інструментом волі держав-членів, існуючі МЕОрг можуть розглядатися також як відносно незалежні актори на міжнародній економічній арені, залучені до процесу міжнародно-правового регулювання»⁴. Таким чином, інституційна система стала своєрідним механізмом співпраці з економічними питаннями, вирішення спільних проблем, впровадження нових процедур та підходів до співпраці в міжнародному праві.

Вітчизняна наука міжнародного права почала досліджувати питання діяльності міжнародних організацій з другої половини ХХ століття. Ряд аспектів цієї проблематики розглядався в працях українських учених І. В. Бураковського, В. С. Будкіна, В. М. Вербенської, С. А. Войтовича А. С. Гавердовського, А. З. Георгіци, О. М. Григорова, А. І. Дмитрієва, В. В. Копійки, В. Ю. Крушинського, О. І. Рогача, К. К. Сандровського, В. Р. Сіденка, Г. С. Фединяк, Л. С. Фединяк, А. С. Філіпенка, М. Ю. Черкеса, О. І. Шниркова та ін.

Серед російських учених загальні питання міжнародних організацій розглядали Н. Т. Блатова, І. П. Бліщенко, М. М. Богуславський, Г. К. Єфімов, Г. В. Ігнатенко, О. І. Йориш, Ю. М. Колосов, Е. С. Кривчикова, В. Н. Кудрявцев, А. П. Мовчан, Л. А. Моджорян, Т. М. Нешатаєва, О. І. Тіунов, Л. С. Явич та ін.

Серед зарубіжних фахівців природу та діяльність міжнародних організацій досліджували Б. Балашша, Я. Броунлі, К. Вольфке, Дж. Джексон, Р. Дженінгс, В. Дженкс, Ф. Джессеп, П. Жюар, Д. Каро, А. Карті, П. Кьоніг, Н. Лау, Дж. Мангон, В. Менг, К. Райт, А. Сергунін, Ф. Сміт, Станіслав Л. Ткаченко, В. Фрідман, Г. Шварценбергер та ін. Хоча в їхніх працях приділяється увага тим чи іншим аспектам діяльності міжнародних організацій, велика мінливість міжнародних відносин постійно впливає на окремі аспекти таких досліджень, ставлячи для науки міжнародного права нові завдання, зокрема виявлення специфіки взаємодії міжнародних організацій, визначення сфери дії міжнародних організацій або розкриття зв'язків співпраці між державами-членами та міжнародною організацією.

Виходячи зі значущості вищевикладеного, вважаємо актуальним дослідження основних проблем та перспектив співробітництва України в рамках ГУАМ на шляху створення загальноєвропейського правового та економічного простору в Чорноморському регіоні.

Результати Десятої міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи розвитку співробітництва між країнами Південно-Східної Європи в рамках Чорноморського економічного співробітництва та ГУАМ», яка відбулася 14–21 вересня 2012 р. в м. Албена (Болгарія) свідчить, що ключовими питаннями співробітництва держав у рамках ГУАМ виступають такі: екологічна, економічна і енергетична безпека розвитку регіонів в умовах світової кризи; глобалізація і регіоналізація сучасних національних економік; інтеграційні процеси у рамках Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС); інноваційна політика, регіоналістика, планування розвитку регіонів, функціонування вільних економічних зон і територій пріоритетного розвитку в контексті виходу з світової економічної кризи; розвиток транскордонного співробітництва, співпраця з державами Європейського регіону; оцінка ефективності зовнішньоекономічних зв'язків країн ОЧЕС, ГУАМ; розвиток сфери послуг, туризму і рекреаційних ресурсів; ринкова інфраструктура в ОЧЕС – реалії та тенденції; розвиток міжнародних транспортних коридорів, участь у концепції «Морські магістралі», яка стосується розвитку транспортного коридору Європа–Кавказ–Азія (ТРАСЕКА), балто-чорноморська вісь⁵.

Вищевикладене співпадає із метою, яку переслідує Україна у рамках ГУАМ. Згідно із основоположним документом ГУАМ, Ялтинською Хартією ГУУАМ від 7 червня 2001 р. цілями України та інших членів даної організації є сприяння власному соціально-економічному розвитку, зміцнення й розширення торгово-економічних зв'язків з державами-членами ГУАМ, сприяння розвитку і ефективному використанню в інтересах країн ГУУАМ транспортно-комунікаційних магістралей, інфраструктури, на території держав-членів⁶.

Водночас, як слушно було помічено О. А. Кириченком, торговельні відносини країн ГУАМ формуються під впливом поточного попиту на ринках країн-партнерів без утворення стійких галузево-технологічних зв'язків. Значну частку в експортно-імпорتنих товаропотоках становлять сировина, напівфабрикати та продовольство; фактично, лише Україна постачає на ринки ГУАМ продукцію машинобудування⁷.

На нашу думку, державам-членам ГУАМ слід послідовно розвивати рівень галузевої співпраці, активізувати співпрацю з Європейським Союзом з метою зміцнення енергетичної безпеки, реалізації проектів у сфері видобутку та транспортування енергоресурсів, поглибленні співпраці між діловими колами ГУАМ задля забезпечення її повноцінного функціонування, сприяти активізації спільної інвестиційної та інноваційної діяльності.

Отже, для України одним із пріоритетних напрямів діяльності в межах ГУАМ можуть бути такі: зв'язок; енергетика; транспорт; сільське господарство; охорона здоров'я і фармацевтика; охорона навколишнього природного середовища; туризм; наука і техніка; обмін статистичними даними та економічною інформацією; співробітництво між митними та іншими прикордонними органами; боротьба з організованою злочин-

ністю, незаконною торгівлею наркотиками, зброєю та радіоактивними матеріалами, з усіма актами тероризму й нелегальною міграцією.

Вищенаведене підтверджується результатами діяльності держав-учасниць ГУАМ. Так, 4 липня 2003 р. було підписано угоду Кабінетом Міністрів України «Про взаємну допомогу й співробітництво в митних справах між урядами держав-учасниць ГУАМ»; 19 червня 2007 р. урядами Азербайджану, Грузії, Молдови, України було підписано угоду про міжнародні мультимодальні перевезення вантажів; 1 липня 2008 р. Азербайджаном, Грузією, Молдовою, Україною було підписано Батумську декларацію «ГУАМ – інтегруючи Схід Європи» та ін.

Разом із тим можна констатувати, що діяльність ГУАМ позбавлена поступального динамізму. На нашу думку це є однією із наріжних каменів у розвитку цієї міжнародної організації.

Участь України в роботі ГУАМ доцільно розглядати передусім у широкому контексті Чорноморської політики держави України. Ця політика визначається прагненням об'єднати зусилля усіх країн регіону навколо спільних проєктів і програм. Вони мають, серед іншого, сприяти розвитку торговельно-економічного співробітництва, створенню спільної транспортно-комунікаційної мережі в регіоні, а також забезпеченню енергетичної безпеки.

Це пояснюється більше політичними цілями, аніж економічно-інтеграційними.

Отже, ми можемо зробити висновок про те, що долучення України до регіональних інтеграційних процесів неможливе без таких основних вимог:

- держави, що об'єднуються, мають стояти приблизно на однаковому рівні економічного розвитку;
- обов'язкова наявність спільних економічних відносин і проблем, які потребують свого вирішення;
- має бути політична воля держав та наявність держав-лідерів інтеграційного процесу;
- бажана наявність наочного прикладу інтеграції невеликої групи держав, які своїм вдалим інтеграційним прикладом залучають до об'єднання нових членів;

Інші держави, які не входять до об'єднання, стикаються з труднощами зносин із державами об'єднання, що формують неначе відокремлену групу, а це, в свою чергу, змушує держави-нечлени шукати нових форм співпраці (наприклад, після того, як Мексика стала членом НАФТА, з нею підписали угоди про вільну торгівлю Венесуела і Болівія).

У свою чергу, діяльність України в ГУАМ має на меті цілком конкретні цілі:

- підвищити національну конкурентоспроможність та спільно протистояти викликам глобалізації;
- використати переваги «масштабної економіки», що дають змогу розширити розміри ринку, стимулювати надходження прямих іноземних інвестицій тощо. Такі цілі ставили перед собою МЕРКОСУР, АСЕАН та ін. і ГУАМ не виняток у цьому процесі;
- шляхом участі в регіональній співпраці долучитися до процесу інтеграції розвинених держав та створити там повноцінні обсяги ринків для власних товарів;
- зміцнити добросусідські відносини між цими державами з усіх напрямів.

Разом із тим слід мати на увазі те, що економіка України в структурному розвитку не відповідає найважливішим загальносвітовим тенденціям. це робить її малопривабливою для ефективної інтеграції до світового господарства. Усунення цих невідповідностей може стати одним із найголовніших пріоритетів економічної політики⁸. Саме економічне співробітництво України на регіональному рівні дає можливість для реструктуризації й розвитку її економіки. Воно охоплює всі сфери, де існує інтерес, і включає такі важливі сектори, як промислова кооперація, заохочення інвестицій і їх захист тощо⁹.

Процес співпраці України в Чорноморському регіоні неможливий без врахування особливостей розвитку світових інтеграційних процесів. Сьогодні можна говорити про створення трьох великих торговельно-економічних блоків – західноєвропейського, американо-карибського і азійсько-тихоокеанського. Головне ядро блоків – це індустріальні та постіндустріальні держави, а периферія – середньо розвинуті держави. Західноєвропейська модель приблизно економічно однакових держав відходить у минуле¹⁰. За таких умов одним із головних національних пріоритетів слід висунути досягнення належного рівня економічного розвитку. За відсутності умов економічного зростання Україна зможе посісти місце сировинного додатку та ресурсу дешевої робочої сили, а не самостійного, незалежного й водночас повноцінно інтегрованого члена співтовариства. За таких умов співпраця із іншими країнами регіону, які стоять приблизно на однаковому рівні економічного розвитку, – відправна точка реалізації усіх подальших планів у тому числі і інтеграційних.

Вважаємо, що діяльність держав-членів ГУАМ повинна спрямовуватися на боротьбу з дискримінацією в торгівлі, зниження митних тарифів, запровадження правових режимів, лібералізацію зовнішньої торгівлі, зняття обмежень в імпорті тощо – все це було і залишається головними проблемами, які потребують дієвого не лише регіонального, а й універсального міжнародно-правового нормативного врегулювання. Побудова регулятивного механізму неможлива без створення основних засад чи своєрідних векторів, що забезпечать формування стабільної і передбачуваної багатосторонньої регіональної торговельної системи.

Отже, важливу роль у будь-яких міжнародних відносинах відіграє не лише членство суб'єкта в інтеграційно-інституційному об'єднанні але й його дієве бажання стати на шлях перетворень та йти ним для отримання такого членства. Відтак, фактично виникає правовий режим між договірними сторонами-членами об'єднання і між останніми та третіми державами. Співпраця з іншими країнами регіону – це врахування потреб цих країн та отримання пільг в оподаткуванні і знятті квот для товарів на ринки розвинених країн; перегляд боргових зобов'язань між країнами на двосторонній основі в обмін на прийняття зобов'язань у галузі забезпечення соціальних стандартів та боротьби з бідністю; отримання допомоги з метою розвитку

окремих взаємовигідних проектів, спрямовання на ефективне використання природних ресурсів і можливостей національних економік у взаємному поєднанні.

¹ Шибалева Е. А. Право международных организаций: Вопросы теории / Шибалева К. А. – М. : Международные отношения, 1986. – С. 77.

² Там само. – С. 87–88.

³ Актуальные проблемы деятельности международных организаций: Теория и практика / [А. Н. Калядин, В. И. Маркушина, Г. И. Морозов и др.]. – М. : Международные отношения, 1982. – С. 268.

⁴ Войтович С. А. Система та право міжнародних економічних організацій / С. А. Войтович // Український часопис міжнародного права. – 2002. – № 1. – С. 12.

⁵ X Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми та перспективи розвитку співробітництва між країнами Південно-Східної Європи в рамках Чорноморського економічного співробітництва та ГУАМ» 14–21 вересня 2012 року, м. Албена (Болгарія) // Національний інститут стратегічних досліджень. Регіональний філіал у м. Донецьку. – Режим доступу до результатів конференції: <http://dn.niss.gov.ua/articles/471/>

⁶ Ялтинська Хартія ГУАМ Азербайджан, Грузія, Молдова, Україна, Узбекистан від 7 червня 2001 р. – Режим доступу до док.: <http://gua.m-organization.org/node/802>

⁷ Кириченко О. А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності [Електронний Ресурс]: навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. і доп. / О. А. Кириченко, – К.: Знання-Прес, 2002. – 384 с. – Режим доступу кн.: http://pidruchniki.ws/1164110540992/ekonomika/konferentsiya_oon_torgivli_rozvitku_yunktd

⁸ Сіденко В. Р. Проблеми включення України в глобальні мережі торгівлі високотехнологічними товарами і послугами / В. Р. Сіденко // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. праць. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2005. – Вип. 52. – Ч. 1. – С. 8–12.

⁹ Татам А. Право Європейського Союзу : підручник для студ. вищих навч. закладів / А. Татам ; [пер. з англ. В. Муравйова]. – К. : Абрис, 1998. – С. 371.

¹⁰ Европейский Союз на рубеже веков: пробл.-темат. сб. / [Редкол.: ... Пархалина Т. Г. (гл. ред.), Гусаров Ю. А. (ред.-сост.) и др.]. – М.: ИНИОН, 2000. – С. 28.

Резюме

Харчук О. О. Співробітництво України в рамках ГУАМ: проблеми та перспективи розвитку.

Статтю присвячено проблемам і перспективам розвитку співробітництва України в ГУАМ. Розкривається питання взаємозв'язаності розвитку держав із сучасною системою міжнародних організацій. Окреслено питання співробітництва держав у рамках ГУАМ, що визначають мету, яку переслідує Україна в ГУАМ. Окрему увагу присвячено результатам співпраці між Україною, Азербайджаном, Грузією, Молдовою. Разом із тим, однією з наріжних проблем є те, що діяльність ГУАМ позбавлена поступального динамізму. Діяльність України в межах ГУАМ має відповідати напрямам її (української) Чорноморської політики. Виходячи з цього, у статті зроблено висновок про необхідність структурного реформування зовнішньоекономічної діяльності України в напрямку проведення дієвих перетворень для використання можливостей співпраці з ГУАМ.

Ключові слова: ГУАМ, Україна, співпраця, міжнародні економічні відносини, міжнародне право, міжнародні організації, зовнішньоекономічна діяльність.

Резюме

Харчук А. А. Сотрудничество Украины в рамках ГУАМ: проблемы и перспективы развития.

Статья посвящена проблемам и перспективам развития сотрудничества Украины в ГУАМ. Раскрывается вопрос взаимозависимости развития государств с современной системой международных организаций. Очерчено вопросы сотрудничества государств в рамках ГУАМ, что определяют цель, которую преследует Украина в ГУАМ. Отдельное внимание посвящено результатам сотрудничества между Украиной, Азербайджаном, Грузией, Молдовой. Вместе с тем, одной из краеугольных проблем есть то, что деятельность ГУАМ лишена поступательного динамизма. Деятельность Украины в пределах ГУАМ должна отвечать направлениям ее (украинской) Черноморской политики. Исходя из этого, в статье сделан вывод о необходимости структурного реформирования внешнеэкономической деятельности Украины в направлении проведения действенных превращений для использования возможностей сотрудничества с ГУАМ.

Ключевые слова: ГУАМ, Украина, сотрудничество, международные экономические отношения, международное право, международные организации, внешнеэкономическая деятельность.

Summary

Kharchuk O. Collaboration of Ukraine within the framework GUAM: problems and prospects of development.

The article is devoted problems and prospects of development of collaboration of Ukraine in GUAM. The question of interdependence of development of the states opens up with the modern system of international organizations. The questions of collaboration of the states are outlined within the framework of GUAM, that determine a purpose which is pursued by Ukraine in GUAM. Separate attention is devoted the results of collaboration between Ukraine, Azerbaijan, Georgia, Moldova. At the same time, one of basic problems is that activity of GUAM is deprived of forward dynamism. Meanwhile activity of Ukraine within the limits of GUAM must answer directions of its (Ukrainian) Black Sea policy. On this basis, in the article a conclusion is done about the necessity of structural reformation of foreign economic activity of Ukraine in the direction of lead through of effective transformations for the use of possibilities of collaboration with GUAM.

Key words: GUAM, Ukraine, collaboration, international economic relations, international law, international organizations, foreign economic activity.

Отримано 23.11.2012